

Centrum voor Sociologisch Onderzoek (CESO)

Leuven, juni 2005

ONDERZOEKSPROJECT AG/01/070

**VALIDATIE VAN HET INDIVIDUELE LUIK VAN DE
CONCEPTMATRIX VAN DE SOCIALE ZEKERHEID**

SAMENVATTING

prof. dr. J. Berghman & Kristine Nijs

Sociaal Beleid

CESO (Centrum voor Sociologisch Onderzoek)

K.U.Leuven

In opdracht van

**Federale Programmatorische
Overheidsdienst Wetenschapsbeleid**

**Federale Overheidsdienst
Sociale Zekerheid**

Inhoud

1. De doelstelling van het onderzoeksproject.....	1
2. De theoretische uitwerking.....	3
2.1. Een ruim concept van sociale zekerheid	4
2.2. De internationale vereisten omtrent sociale statistieken	5
2.3. Het schema van de sociale zekerheidsmatrix.....	7
3. De praktische uitwerking	14
3.1. PROMAT: inventarisatie van sociale zekerheidsproducten.....	15
3.2. PERMAT: databank met persoonsgegevens	16
4. Besluit en toekomstperspectieven	18
Referentielijst	19

1. De doelstelling van het onderzoeksproject

Het Agora-project AG/01/070 'Validatie van het individuele luik van de conceptmatrix van de sociale zekerheid' (verder het Validatie-project) is een rechtstreeks vervolgproject ter aanvulling van het Agora-project AG/01/039 'Harmonisatie van statistische concepten in de sociale zekerheid' (verder het Harmonisatie-project). Beide onderzoeksprojecten (periode september 1999 - december 2001 en periode januari 2002 - december 2004) werden uitgevoerd door het Centrum voor Sociologisch Onderzoek (Sociaal Beleid, K.U.Leuven) onder leiding van prof. J. Berghman in opdracht van de POD Federaal Wetenschapsbeleid en de FOD Sociale Zekerheid.¹

De algemene doelstelling van deze projecten is om een *geconsolideerd beeld van de Belgische bevolking naar sociale zekerheids- en sociale bijstandscategorieën* weer te geven (Berghman & Nijs, 2003; Berghman, Nijs & Nachtergaele, 2004). In België zijn er tal van sociale zekerheidsinstellingen betrokken bij het sociale zekerheidsbeleid. We denken dan aan instellingen zoals de RSZ en het RSVZ die de sociale zekerheidsbijdragen innen, de verschillende instellingen die uitkeringen toekennen aan de gerechtigden en de parastatalen die daar toezicht op uitoefenen. Al die instellingen beschikken over hun eigen databanken met gegevens die zij nodig hebben om hun taak als inningsorgaan, beheersorgaan, controleorgaan of uitbetalingsinstelling uit te voeren. In België bestaat er dus onnoemlijk veel informatie omtrent sociale zekerheid, maar die informatie zit verspreid in uiteenlopende databanken, die elk hun eigen specialiteiten hebben. De doelstelling van ons project is om een instrument te ontwikkelen dat al die gegevens op een geharmoniseerde, gestroomlijnde manier samenbrengt zodat ze op een coherente en zinvolle manier beheerd kunnen worden. Dit moet de FOD Sociale Zekerheid toelaten om een correct zicht te hebben op de sociale zekerheid in België en dit door betere statistieken en vernieuwende analyses en publicaties te maken. Zij moet kunnen beschikken over een goed instrument om gemakkelijker een antwoord te geven op uiteenlopende vragen die zij krijgt met betrekking tot allerlei thema's over de sociale zekerheid in België. Meer concreet werd bij de aanvang van het project gevraagd naar een instrument dat een gedetailleerd zicht kan geven op de inactieven in de zin van uitkeringstrekkers en op de bijdragebetalers. Om het beleid te kunnen evalueren en om goed

¹ Onderzoeksrapporten in het kader van deze projecten (Berghman, Booghmans, Boos, Nachtergaele, Verhalle & Vleminckx, 2004; Berghman & Nijs, 2004; Berghman & Nijs, 2005) zijn te verkrijgen bij het Centrum voor Sociologisch Onderzoek (CESO) van de K.U.Leuven.

beleid te ontwikkelen, heeft de FOD Sociale Zekerheid overigens ook nood aan andere soort informatie dan wat momenteel beschikbaar is. In plaats van algemene uitgaven- en inkomstencijfers per tak, moet ze ook meer informatie hebben over de inhoud van die regelingen. Hoeveel van die uitgaven zijn bijvoorbeeld loongekoppeld? Interessant zou ook zijn om niet alleen analyses te presenteren van het aantal uitkeringen naar geslacht of leeftijd, maar om ook informatie te kunnen geven over het arbeidsverleden of de huishoudelijke context van de personen naar wie die uitkeringen vloeien. Een laatste aspect waarmee we expliciet rekening houden, is dat het nieuwe instrument in overeenstemming moet zijn met de wijze van rapportering die door internationale organisaties zoals Eurostat, OECD, United Nations en ILO worden voorgeschreven. Dit moet de FOD Sociale Zekerheid toelaten de door deze organisaties opgevraagde gegevens op een correcte wijze door te spelen.

Om die doelstellingen te bereiken hebben de onderzoekers een algemeen kader ontwikkeld dat moet toelaten om het gehele sociale beschermingssysteem in al haar facetten op een gestructureerde en consequente manier in kaart te brengen. Dit conceptueel schema noemen we de conceptmatrix van de sociale zekerheid of kortweg de *sociale zekerheidsmatrix*. Het schema van de matrix geeft aan op welke manier relevante informatie betreffende de Belgische sociale zekerheid (eigenschappen van de sociale zekerheidsregelingen en bijhorende inkomsten- en uitgavencijfers) en de sociale zekerheidspopulatie (verzekerden, gerechtigden en bijdragebetalers) opgenomen kan worden in een databank. De sociale zekerheidsmatrix bestaat uit drie onderdelen. In de *productmatrix* worden sociale zekerheidsproducten² afgezet tegen een aantal variabelen die toelaten de onderzochte sociale zekerheidsmaatregelen te karakteriseren, alsook gegevens met betrekking tot de uitgaven en de financiering ervan te achterhalen. In de *individuele matrix* wordt het individu geschaald op een aantal achtergrondvariabelen die zowel op het individu zelf als op zijn gezinssituatie betrekking hebben. De *verbindingsmatrix* ten slotte verbindt het individu met de sociale zekerheidsproducten waardoor hij verzekerd is, waarop hij recht heeft en waaraan hij bijdraagt.

² Om in de sociale zekerheidsmatrix de verbinding te kunnen maken tussen individuen en de sociale zekerheidsmaatregelen die op hen van toepassing zijn, moeten sociale zekerheidsmaatregelen gedesaggregeerd worden tot op het niveau van de 'individuele toewijsbaarheid'. De observatie-eenheid van de productmatrix is daarom niet de sociale zekerheidsregeling, maar wel het sociale zekerheidsproduct. Een sociale zekerheidsproduct is dan elke sociale zekerheidsregeling alsook elk onderdeel van deze regeling tot op het desaggregatieniveau van individuen (Berghman, Booghman, Boos, Nachtergaele, Verhalle & Vleminckx, 2004, pp. 59-60; Berghman & Nijs, 2005, p. 6).

In het kader van het Harmonisatie-project werd voornamelijk de productmatrix uitgewerkt. Als aanvulling daarbij heeft het Validatie-project als voornaamste doelstelling om de individuele matrix en de verbindingsmatrix verder te ontwikkelen en te valideren.

2. De theoretische uitwerking

De algemene doelstelling van het project is om een geconsolideerd beeld van de Belgische bevolking weer te geven naar sociale zekerheids- en sociale bijstandscategorieën. Daartoe werd in het Harmonisatie-project allereerst een nieuw globaal concept van sociale zekerheid ontwikkeld. Er werd bovendien voldoende rekening gehouden met de internationale verwachtingen ten aanzien van sociale statistieken. Ook de laatste nieuwe technieken op het gebied van datamanagement van administratieve sociale data werden bestudeerd.

In de tweede fase van het Harmonisatie-project werd vervolgens de productmatrix ontwikkeld. In de productmatrix worden sociale zekerheidsproducten afgezet tegen een aantal variabelen die toelaten de onderzochte sociale zekerheidsmaatregelen te karakteriseren, alsook gegevens met betrekking tot de uitgaven en de financiering ervan te achterhalen. Vanuit theoretisch en beleidsmatig relevante overwegingen en rekening houdend met internationale verwachtingen inzake sociale statistieken, werden de variabelen geselecteerd die in de productmatrix opgenomen moeten worden. Bovendien werd de productmatrix aan een eerste geldigheidstoets onderworpen aan de hand van de sociale zekerheidsmaatregelen uit de arbeidsongeschiktheidssector. Doorheen het Validatie-project werd de productmatrix evenwel op een aantal vlakken lichtjes aangepast, rekening houdend met nieuwe ontwikkelingen inzake internationale rapporteringsmethodologieën enerzijds en met andere onderzoeksprojecten van collega's, voornamelijk met betrekking tot aanvullende sociale voorzieningen anderzijds. De productmatrix werd bovendien eveneens ingevuld met financieringsmaatregelen en verder uitgebreid en geupdated voor de vier kwartalen van 1999 tot en met 2004 (cf. paragraaf 3.1).

Verder werden in het Validatie-project de individuele matrix en de verbindingsmatrix uitgewerkt. Op basis van een koppeling van administratieve gegevens van uiteenlopende instellingen door de Kruispuntnet van de Sociale Zekerheid werden deze bovendien in de mate van het mogelijke geïmplementeerd in de vorm van een databank op persoonsniveau (cf. paragraaf 3.2).

2.1. Een ruim concept van sociale zekerheid

Sociale zekerheid wordt in dit onderzoek gedefinieerd als *alle herverdelende regelingen, met het oog op inkomensbescherming en gezondheidskosten, die collectief erkend zijn* (Berghman & Nijs, 2005, p. 3). Het gaat daarbij dus om bescherming tegen sociale risico's waarover tussen groeperingen (collectiviteiten) in een samenleving consensus bestaat met betrekking tot een geheel of gedeeltelijk gezamenlijk te dragen verantwoordelijkheid. Bij de operationalisering van het sociale zekerheidsconcept wordt uitgegaan van een breed instrumentarium. Immers, voor een correct en volledig beeld van sociale zekerheid moeten volgende drie financiële stromen in kaart gebracht worden (Adema, 2001): de sociale voordelen toegekend aan individuen en huishoudens, de middelen die aangewend worden om deze voordelen te financieren en de belastingvrijstellingen met een sociaal doel. Bovendien moeten naast publieke ook arbeidsgebonden en private sociale voorzieningen opgenomen worden, samen met de impact van het belastingstelsel.³ De sociale zekerheidsmatrix beperkt zich daarom niet enkel tot de zogenaamde eerste pijler voorzieningen. Ook de tweede en de derde pijler en de fiscale maatregelen met een sociaal doel moeten er een plaats in krijgen.

³ De overheid kan op drie wijzen ingrijpen op sociale zekerheid via belastingen: (1) door directe belastingen en sociale zekerheidsbijdragen te heffen op sociale zekerheidsuitkeringen, (2) door indirecte belastingen te heffen op goederen en diensten waar uitkeringsgerechtigden gebruik van maken en (3) door belastingvoordelen met een sociaal doel toe te kennen (Adema, 2001, pp. 14-15). Deze laatste categorie omvat belastingverminderingen, -vrijstellingen, -inhoudingen en -uitstel die dezelfde beleidsfunctie vervullen als uitkeringen of die gericht zijn op het stimuleren van private sociale voorzieningen (Adema, 2001, p. 21). Adema toont aan dat voor een correct beeld van de sociale zekerheid de impact van het belastingstelsel mee in rekening gebracht moet worden om zo te komen tot statistieken van 'net (after tax) social expenditure'. Hij operationaliseerde op die wijze een aantal ideeën die in de Tilburgse oratie van Berghman (1986) naar voren werden gebracht.

2.2. De internationale vereisten omtrent sociale statistieken

Om de FOD Sociale Zekerheid toe te laten de Belgische sociale zekerheidsgegevens op een correcte wijze door te spelen naar de internationale organisaties zoals Eurostat, OECD, United Nations en ILO werd de sociale zekerheidsmatrix in het algemeen en de productmatrix in het bijzonder zodanig ontwikkeld dat het nieuwe instrument in overeenstemming is met de wijze van rapportering die door deze internationale organisaties wordt voorgeschreven (Berghman, Booghmans, Boos, Nachtergaele, Verhalle & Vleminckx, 2004, pp. 21-43). Allereerst werden een aantal belangrijke verschuivingen in de benadering omtrent sociale statistieken geschetst. Binnen de werking van Eurostat zijn twee thema's daarbij van belang, namelijk harmonisatie en integratie van sociale statistieken. Ook wordt de aandacht gericht op het gebruik van administratieve bronnen en registers voor statistische doeleinden. De Europese verwachtingen worden meer concreet voorgesteld met behulp van de Esspros Manual (Eurostat, 1996). Esspros staat voor 'European System of Integrated Social Protection Statistics'. Naast de Europese verwachtingen werden ook de specifieke eisen van de OECD ten aanzien van de uitgavenstatistieken bekeken. De Social Expenditure Database 1980-1996 (SOCX Database) is een databank waarin gegevens over sociale zekerheidsuitgaven in de verschillende OECD-landen zijn opgenomen (OECD, 2001). Een impliciete aanvulling op de SOCX Database wordt voorgesteld in twee recente publicaties van Willem Adema. De eerste onderzoekt de impact van private sociale uitgaven (Adema & Einerhand, 1998) en de tweede vestigt aandacht op de nood aan netto in plaats van bruto uitgavenstatistieken (Adema, 2001). Verder werd ook rekening gehouden met de rapporteringsmethodologie van de International Labour Organisation. De ILO onderzoekt op regelmatige basis de kostprijs (inkomsten en uitgaven) van de sociale zekerheid in haar lidstaten. In de enquête 'The Cost of Social Security' vergelijkt ze de bruto, directe sociale zekerheidsinkomsten en -uitgaven van de verschillende ILO-landen over een periode van één kalenderjaar (ILO, 1994). Nadat de methodologie ervan in 1997 nog werd aangepast, werd ze in 1999 stopgezet. Momenteel is de ILO volop bezig met het uitwerken van een nieuwe 'Social Security Inquiry' (SSI), waarin naast sociale zekerheidsuitgaven en -inkomsten ook gegevens verzameld zullen worden over het aantal gerechtigden, beschermde personen, bijdragebetalers en over gemiddelde uitkeringshoogtes (ILO, 2004). Ten slotte werd het systeem van nationale rekeningen besproken, meer bepaald het door Eurostat in 1995 herziene European System of National and Regional Accounts (Eurostat, 1995).

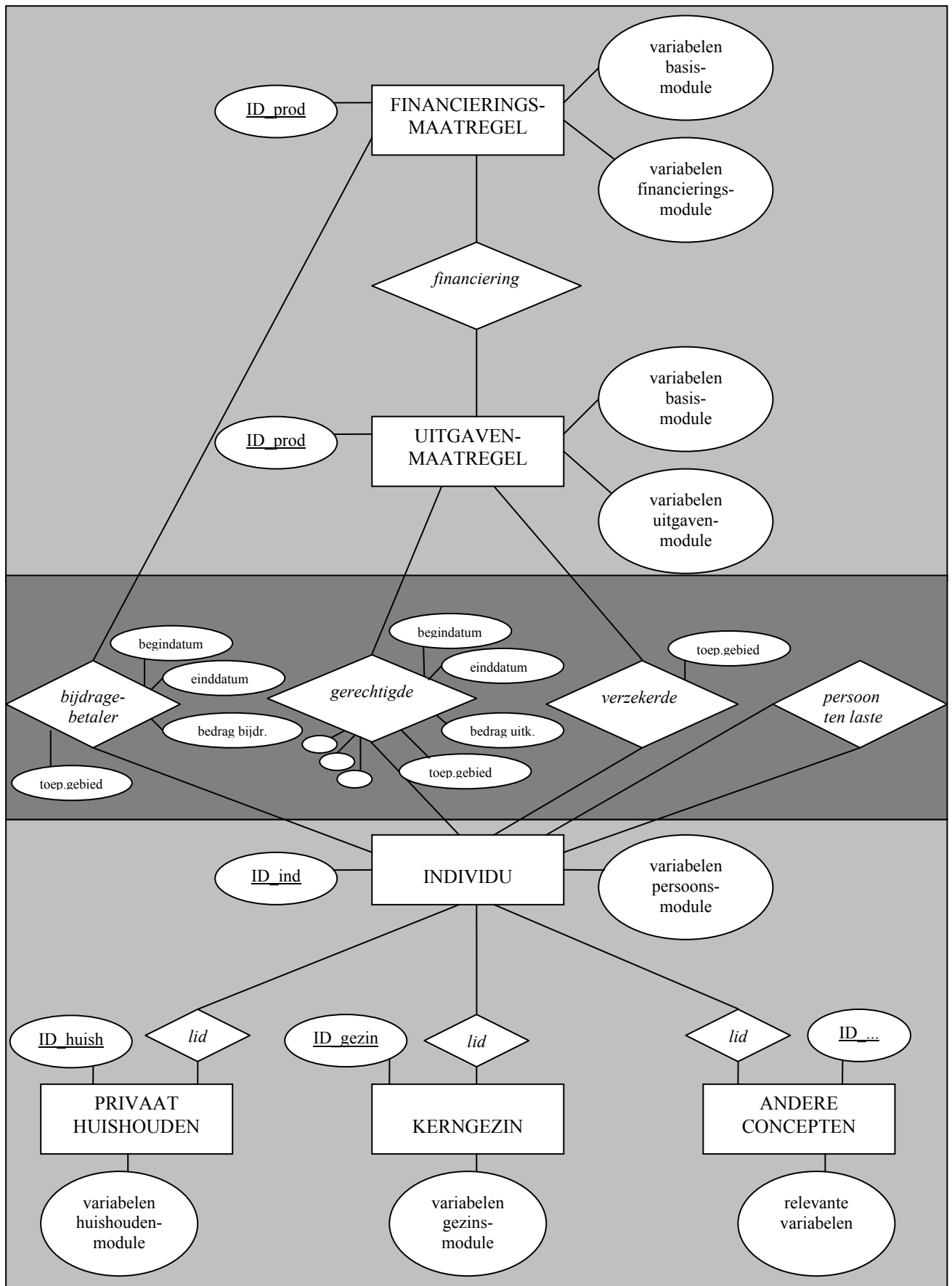
Ook voor het selecteren van de variabelen en de daarbij horende concepten en classificaties van de individuele matrix werd rekening gehouden met de rapporteringsmethodologieën van internationale organisaties (Berghman & Nijs, 2004, pp. 30-56). Overeenstemming met de eisen die Eurostat stelt, is daarbij van prioritair belang. Harmonisatie van sociale statistieken is een belangrijk thema binnen de werking van Eurostat. Eén van de resultaten is dat een aantal geharmoniseerde kernvariabelen over personen en huishoudens werd opgesteld, met een beschrijving van de aanbevolen concepten, definities en regels betreffende het meten daarvan (Eurostat, 2000). Een andere inspiratiebron voor het selecteren van variabelen in de individuele matrix zijn de aanbevelingen die Eurostat maakt met betrekking tot volkstellingen. In 1998 hebben Eurostat en de ‘United Nations Economic Commission for Europe’ samengewerkt aan een reeks aanbevelingen voor de volkstellingen in de ECE regio voor het jaar 2000. De aanbevelingen omvatten enerzijds een lijst van kerntopics die landen zouden moeten opnemen in hun volkstellingen evenals de aanbevolen definities en classificaties voor elk van die kerntopics en anderzijds een lijst van niet-kerntopics die landen zouden willen opnemen in hun volkstellingen, samen met voorgestelde definities en/of classificaties voor sommige daarvan (United Nations, 1998). Een jaar later heeft Eurostat (1999) gelijkaardige aanbevelingen gepubliceerd in het kader van het ‘Community Programme of Population and Housing Censuses in 2001’. De gezamenlijke aanbevelingen van United Nations en Eurostat werden hiervoor als basis gebruikt. Het merendeel van de definities en indelingen van de topics is hetzelfde als in de gezamenlijke aanbevelingen van 1998. Ten slotte werd ook het nieuwe Eurostat-project over ‘Community Statistics on Income and Living Conditions’ of kortweg EU-SILC mee opgenomen als inspiratiebron voor de individuele matrix (Eurostat, 2001). Met betrekking tot een aantal variabelen zijn overigens ook andere organisaties van belang. Voor de variabelen in verband met tewerkstelling is de International Labour Organisation de belangrijkste referentie (ILO, 29.10.1982; ILO, 28.01.1993). Voor variabelen met betrekking tot opleiding wordt verwezen naar de United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation (UNESCO, 1997). Wat de inkomensvariabelen betreft, zijn de aanbevelingen van de door de United Nations Statistical Commission erkende Expert Group on Household Income Statistics (2001) het belangrijkste.

2.3. Het schema van de sociale zekerheidsmatrix

Vervolgens werd de sociale zekerheidsmatrix conceptueel uitgewerkt in termen van een ‘entiteit-relatie-model’ (figuur 1). Zulk model maakt duidelijk hoe de link tussen de productmatrix en de individuele matrix gelegd kan worden en geeft schematisch weer hoe de sociale zekerheidsmatrix geïmplementeerd zal kunnen worden als een omvattende databank. In de sociale zekerheidsmatrix moeten uiteenlopende administratieve gegevens samengebracht worden in één databestand. De bedoeling is dat de gegevens op kwartaalbasis gestockeerd worden. Zoals gezegd wordt de sociale zekerheidsmatrix onderverdeeld in drie deelmatrices: de productmatrix, de individuele matrix en de verbindingsmatrix. Deze karakteriseren respectievelijk de sociale zekerheidsvoorzieningen, de Belgische bevolking en de verbinding tussen beide. Elk van de onderscheiden matrices bestaat uit een aantal variabelen die in de productmatrix en de individuele matrix op basis van hun inhoud gegroepeerd worden in een aantal modules.

In de *productmatrix* (Berghman & Nijs, 2005, pp. 6-62) wordt het sociale zekerheidsproduct als observatie-eenheid gehanteerd. Een sociale zekerheidsproduct is elke sociale zekerheidsregeling alsook elk onderdeel van deze sociale zekerheidsregeling, uitgesplitst tot op het desaggregatieniveau van de individuele toepassingsmodaliteiten en uitkeringsvoorwaarden. Eens alle sociale zekerheidsproducten geïnventariseerd zijn, worden ze in de productmatrix gekarakteriseerd door ze te scoren op de variabelen van de basis-, de uitgaven- en de financieringsmodule. De basismodule omvat een aantal algemene variabelen die relevant zijn voor ieder sociale zekerheidsproduct en die tegelijk bepalen of het sociale zekerheidsproduct verder in de uitgavenmodule dan wel in de financieringsmodule zal gecodeerd worden. De uitgavenmodule en de financieringsmodule bevatten vervolgens meer specifieke variabelen met betrekking tot respectievelijk uitgavenmaatregelen en financieringsmaatregelen en ook de bedragen die daarmee gepaard gaan. De uitgaven- en inkomstencijfers in de productmatrix moeten steeds betrekking hebben op het totaalbedrag dat in de loop van het kwartaal werd uitgegeven of geïnd.

Figuur 1: De sociale zekerheidsmatrix als entiteit-relatie-model

De variabelen van de *basismodule* zijn ‘type sociale zekerheidsproduct’ (sociale uitgavenmaatregel, sociale financieringsmaatregel, fiscaal-sociale uitgavenmaatregel, sociale bijdragen op uitkeringen, directe belastingen op uitkeringen, indirecte belastingen op consumptie), ‘wettelijke hoedanigheid’ (verplicht, verplicht maar met mogelijkheid tot opt-out, vrijwillig), ‘beleidsniveau’ (Europese of andere internationale overheid, federale overheid, gemeenschappen, gewesten, lokale overheden, sociale zekerheidsinstellingen, mutualiteiten/landsbonden/ziekenfondsen, OCMW’s, verzekerings- en financiële instellingen, intersectorale CAO algemeen verbindend, intersectorale CAO niet algemeen verbindend, sociale partners intersectoraal niet via CAO, sectorale CAO algemeen verbindend, sectorale CAO niet algemeen verbindend, sociale partners sectoraal niet via CAO, CAO op ondernemingsniveau, sociale partners op ondernemingsniveau niet via CAO, werkgever discretionair, andere), ‘beheersniveau’ (Europese of andere internationale overheid, federale overheid, gemeenschappen, gewesten, lokale overheden, sociale zekerheidsinstellingen, mutualiteiten/landsbonden/ziekenfondsen, OCMW’s, verzekerings- en financiële instellingen, werkgevers via interne financiering, andere), ‘persoonlijk toepassingsgebied’ (categoriaal stelsel, algemeen stelsel, eenheidsstelsel, residueel stelsel), ‘periodiciteit’ (jaarlijks, trimestrieel, maandelijks, wekelijks, dagelijks, andere periodiciteit, bij een bepaalde gebeurtenis, éénmalig, geen vastgelegde periodiciteit), ‘gezinsgemoduleerd’ (ja of nee), ‘middelengetoetst’ (ja of nee) en ‘evolutie sociale zekerheidsproduct’ (hetzelfde gebleven, gewijzigd, nieuw, afgeschaft).

De variabelen van de *uitgavenmodule* zijn ‘aard van de overdracht’ (sociale overdrachten aan individuen of huishoudens, sociale overdrachten aan instellingen, uitvoeringskosten, transfers naar andere schema’s, transfers naar reserves, netto-uitgaven voor het lenen van geld of grond, andere uitgaven), ‘karakter’ (preventie, herstel, vergoeding), ‘sociale zekerheidsfunctie ESSPROS’, ‘sociale zekerheidsfunctie ILO’, ‘sociale zekerheidsfunctie OECD’, ‘wijze van overdracht’ (in cash, terugbetalingen, cheques en vouchers, goederen en diensten, re-routed sociale bijdragen), ‘berekeningwijze’ (forfaitair, volgens het (vroegere) loon, volgens een ander criterium, combinatie van loon en ander criterium), ‘uitgavengrenzen’ (geen grenzen, minimum, maximum, minimum- en maximumgrens), ‘bijdragengerelateerd’ (ja of nee), ‘type recht’ (persoonlijk recht of afgeleid recht) en het bedrag van de betaalde en te betalen uitgaven, rekening houdend met eventuele achterstallen, voorschotten, terugvorderingen, weigeringen, verminderingen en inhoudingen.

De variabelen van de *financieringsmodule* zijn ‘type financiering’ (actuele sociale bijdragen van werkgevers, geïmputeerde sociale bijdragen van werkgevers, sociale bijdragen door werknemers, sociale bijdragen door zelfstandigen, sociale bijdragen door ambtenaren, sociale bijdragen door vervangingsinkomenstrekkingen, sociale bijdragen door andere beschermde personen, re-routed sociale bijdragen, geormerkte belastingen, algemene inkomsten, transfers van andere voorzieningen, transfers van reserves, inkomsten uit investeringen, inkomsten uit eigendom, andere inkomsten, transfer van RSZ Globaal Beheer, transfer van RSVZ Globaal Beheer), ‘heffingsgrondslag’ (forfaitair, totale loonkost werkgever, loon werknemer, inkomen zelfstandige, loon ambtenaar, uitkeringen, bijdragen, gezinsinkomen), ‘financieringsgrenzen’ (geen grenzen, minimum, maximum, minimum- en maximumgrens) en het bedrag van de geïnde en te innen inkomsten, rekening houdend met eventuele achterstallen, voorschotten, terugvorderingen, weigeringen, verminderingen en inhoudingen.

In de *individuele matrix* (Berghman & Nijs, 2005, pp. 63-111) is het individu de observatie-eenheid. Het individu krijgt een score op een aantal variabelen die gegroepeerd zijn in drie modules. In de persoonsmodule worden een aantal persoonskenmerken nagegaan. De gezinsmodule heeft als doel kerngezinnen te karakteriseren en de huishoudenmodule doet hetzelfde voor private huishoudens.⁴ De gegevens in de individuele matrix moeten telkens de situatie op de laatste dag van het kwartaal weergeven.

De variabelen van de *persoonsmodule* zijn ‘geslacht’, ‘geboortedatum’, ‘land van geboorte’, ‘land van burgerschap’, ‘gewoonlijke verblijfplaats’ (postcode van de gemeente), ‘huidige onderwijs- of trainingsactiviteit’ (schoolgaande bevolking, bijscholing, momenteel niet in opleiding), ‘opleidingsniveau’ (geen onderwijs, lager onderwijs, lager secundair onderwijs gericht op intrede in het beroepsleven, lager secundair onderwijs ter voorbereiding van hoger secundair onderwijs, hoger secundair onderwijs gericht op intrede in het beroepsleven, hoger secundair onderwijs ter voorbereiding van tertiair onderwijs, post-secundair niet-tertiair onderwijs, tertiair onderwijs eerste cyclus praktijkgericht, tertiair onderwijs eerste cyclus

⁴ Voor het begrip *privaat huishouden* bestaan twee definiëeringswijzen. Het ‘household dwelling concept’ definieert een *privaat huishouden* als de personen die in dezelfde wooneenheid leven. Het ‘housekeeping concept’ neemt naast het criterium van gemeenschappelijke woonplaats ook nog het criterium van gemeenschappelijke consumptie op en definieert een *privaat huishouden* als de personen die in dezelfde wooneenheid leven, die zich samen voorzien van eten en andere essentiële zaken en die in meerdere of mindere mate hun inkomen samenleggen (Eurostat, 1999, p. 13; United Nations, 1998, p. 44). Kerngezinnen zijn personen binnen een *privaat huishouden* die met elkaar een partnerrelatie of een ouder-kind-relatie hebben. Het gaat dus meer bepaald over gehuwde of samenwonende koppels, al dan niet met kinderen, en alleenstaande ouders (United Nations, 1998, p. 45).

theoriegericht, tertiair onderwijs tweede cyclus), ‘activiteitsstatus’ (tewerkgesteld, werkloos, student, huisvrouw/huisman, personen die een (vervroegd) pensioen ontvangen, personen die blijvend arbeidsongeschikt zijn, andere, personen jonger dan 15 jaar), ‘aantal jobs’, ‘tewerkstellingsstatus’ (arbeider privé-sector, bediende privé-sector, arbeider publieke sector, bediende publieke sector, ambtenaar publieke sector, helper van een zelfstandige, zelfstandige met werknemers, zelfstandige zonder werknemers, lid van een coöperatieve, meewerkend familielid, tewerkgestelden die niet classificeerbaar zijn naar tewerkstellingsstatus), ‘beroep’ (ISCO-88-COM-classificatie), ‘activiteitstak’ (NACE-BEL-classificatie), ‘type sector’ (ondernemingssector, overheidssector, huishoudens, non-profit instituties ten dienste van huishoudens, eenheden buiten België), ‘gewoonlijk gewerkte tijd’ (aantal uren per week), ‘inkomen uit tewerkstelling’ (bedrag in €), ‘burgerlijke staat’ (alleenstaand, wettelijk samenwonend, gehuwd, nietig verklaard huwelijk, putatief huwelijk, feitelijk gescheiden, van tafel en bed gescheiden, uit de echt gescheiden, verweduwd), ‘feitelijke leefomstandigheden’ (gehuwd, geregistreerd samenwonend, feitelijk samenwonend, woont niet samen met een partner), ‘huishoudentype’ (woont in een kerngezinhuishouden, woont alleen, woont samen met verwanten, woont samen met niet-verwanten, onderwijsinstelling, gezondheidszorginstelling, instelling voor bejaarden, militaire instelling, religieuze instelling, andere instelling, andere), ‘plaats in het private huishouden’ (alleenstaande, echtgenoot, geregistreerde partner, feitelijke partner, eigen kind, stief/adoptie/pleegkind, echtgenoot of geregistreerde partner van kind, feitelijke partner van kind, eigen broer/zus, broer/zus van partner, kleinkind, ouder van referentiepersoon, stief/adoptie/pleegouder of voogd, schoonouder of ouder van partner, grootouder van referentiepersoon of van partner, andere verwante van de referentiepersoon of van diens partner, echtgenoot of geregistreerde partner van een verwant van de referentiepersoon of van diens partner, feitelijke partner van een verwant van de referentiepersoon of van diens partner, niet verwant), ‘plaats in het kerngezin’ (echtgenoot, geregistreerde partner, feitelijke partner, alleenstaande ouder, kind van beide partners, kind van één van beide partners, kind van alleenstaande ouder), ‘weduwstaat’ (wees van één van beide ouders, wees van beide ouders, verweduwd na huwelijk, verweduwd na geregistreerde samenwoning, verweduwd na feitelijke samenwoning), ‘identificatienummer overleden ouder/partner’, ‘datum van overlijden ouder/partner’, ‘datum van overlijden’, ‘huishoudenreferent’ (het individu is huishoudenreferent, is geen huishoudenreferent, behoort niet tot een privaat huishouden), ‘gezinsreferent’ (het individu is gezinsreferent, is geen gezinsreferent, behoort niet tot een kerngezin), ‘identificatienummer huishoudenreferent’ en ‘identificatienummer gezinsreferent’.

De variabelen van de *gezinsmodule* zijn ‘type kerngezin’ (gehuwd koppel zonder inwonende kinderen, geregistreerd samenwonend koppel zonder inwonende kinderen, feitelijk samenwonend koppel zonder inwonende kinderen, gehuwd koppel met ten minste één inwonend kind, geregistreerd samenwonend koppel met ten minste één inwonend kind, feitelijk samenwonend koppel met ten minste één inwonend kind, alleenstaande ouder met ten minste één inwonend kind), ‘nieuw samengesteld gezin’ (ja of neen), ‘grootte van het gezin’ (totaal aantal leden), ‘aantal leden jonger dan 18 jaar’, ‘aantal leden tussen 18 en 25 jaar’, ‘aantal leden van 25 jaar en ouder’, ‘aantal economisch actieve leden’, ‘aantal leden met pensioenleeftijd’, ‘identificatienummer nieuwe gezinsleden’, ‘identificatienummer overleden gezinsleden’, ‘identificatienummer gezinsleden die naar een ander gezin zijn overgegaan’ en ‘identificatienummer gezinsleden die het gezin om een andere reden hebben verlaten’.

De variabelen van de *huishoudenmodule* zijn ‘type privaat huishouden’ (éénpersoonshuishouden, multipersoonshuishouden zonder gezinsbasis, ééngezinshuishouden met kinderen in het huishouden, ééngezinshuishouden zonder kinderen in het huishouden, twee- of meergezinshuishouden met kinderen in het huishouden, twee- of meergezinshuishouden zonder kinderen in het huishouden), ‘grootte van het huishouden’ (totaal aantal leden), ‘aantal leden jonger dan 18 jaar’, ‘aantal leden tussen 18 en 25 jaar’, ‘aantal leden van 25 jaar en ouder’, ‘aantal economisch actieve leden’, ‘aantal leden met pensioenleeftijd’, ‘type beschikkingsrecht van huishoudens over hun woning’ (een lid van het huishouden is de eigenaar van de woning, een lid van het huishouden is de huurder van de woning, het huishouden beschikt over de woning onder een andere vorm), ‘type eigendom van de woning’ (een lid van het huishouden is de eigenaar van de woning, geen enkel lid van het huishouden is de eigenaar van de woning en de woning is privaat eigendom, idem en de woning is eigendom van de lokale of centrale overheid, idem en de woning is eigendom van non-profit verenigingen, andere vormen van eigendom), ‘beschikbaar inkomen van het private huishouden’ (bedrag in €), ‘spaarvolume van het private huishouden’ (sparend of niet-sparend huishouden), ‘identificatienummer nieuwe leden’, ‘identificatienummer overleden leden’, ‘identificatienummer leden die naar een ander huishouden zijn overgegaan’ en ‘identificatienummer leden die het huishouden om een andere reden hebben verlaten’.

De *verbindingsmatrix* (Berghman & Nijs, 2005, pp. 112-120) verbindt een persoon met de sociale zekerheidsproducten die op die persoon betrekking hebben. Vier relaties staan daarbij centraal: verzekerde, gerechtigde, bijdragebetaler en persoon ten laste. Aan de hand van de relatie verzekerde worden individuen aan uitgavenmaatregelen verbonden om zo de personen te bepalen die deze sociale bescherming zullen ontvangen indien een risico of behoefte zich voordoet. Aan de hand van de relatie gerechtigde worden individuen aan uitgavenmaatregelen verbonden om zo de personen te bepalen die op een bepaald ogenblik daadwerkelijk deze sociale uitkeringen ontvangen. De relatie bijdragebetaler verbindt individuen aan financieringsmaatregelen die een persoonlijke bijdrage impliceren. De relatie persoon ten laste duidt aan welk individu persoon ten laste is van welk ander individu en dit volgens de verscheidene betekenissen van het begrip persoon ten laste. De verbindingsmatrix moet alle mogelijke sociale zekerheidsposities weergeven waarin een individu zich bevond in de loop van het kwartaal. De relatie gerechtigde houdt in dat voor ieder individu alle sociale zekerheidsproducten opgesomd moeten worden waar hij/zij in de loop van het kwartaal recht op hebben (ook indien deze nog niet effectief zijn toegekend en ook indien ze niet toegekend worden omwille van weigering of schorsing). Die informatie moet geregistreerd worden bij de begunstigde, i.e. het individu aan wie de voorziening wordt toegekend. Daarbij moet telkens ook het identificatienummer geregistreerd worden van de rechthebbende (i.e. de persoon die door zijn of haar huidige of voorbije beroepssituatie of sociale situatie het recht op de voorziening opent) en van de rechtgevende (i.e. de persoon ten voordele van wie de voorziening wordt toegekend). Ook de begin- en einddatum van de uitkeringsperiode en het bedrag van de uitkering moeten aangeduid worden, rekening houdend met eventuele weigeringen of verminderingen. Ten slotte moet ook het personeel toepassingsgebied geregistreerd worden, i.e. de exacte hoedanigheidscode volgens dewelke personen verzekerd zijn voor en/of recht hebben op bepaalde prestaties. De relatie bijdragebetaler verbindt individuen aan financieringsmaatregelen en meer bepaald aan sociale zekerheidsproducten die dienen ter financiering van de sociale zekerheid en die terug te koppelen zijn aan een bepaald individu uit hoofde van wie die betaling verschuldigd is (ook indien deze nog niet effectief betaald zijn en ook indien ze niet betaald moeten worden omwille van vrijstellingen). Het zal hierbij voornamelijk gaan om bijdragen. Ook hier weer moeten de code van het personeel toepassingsgebied van de bijdragen, de begin- en einddatum van de bijdrageperiode en de bijdragebedragen geregistreerd worden, rekening houdend met eventuele vrijstellingen, verminderingen en inhoudingen.

3. De praktische uitwerking

De algemene doelstelling van het project is om een geharmoniseerd en geconsolideerd beeld van de Belgische bevolking weer te geven naar sociale zekerheidscategorieën en dit in de vorm van een gegevensbank die theoretisch en beleidsmatig relevante informatie bevat en die in overeenstemming is met de internationale rapporteringsvereisten inzake sociale zekerheidsstatistieken. De sociale zekerheidsmatrix is een instrument dat weergeeft welke gegevens idealiter nodig zijn om het gewenste beeld van de Belgische bevolking naar sociale zekerheidscategorieën te kunnen weergeven. Na het ontwikkelen van het algemeen concept van de sociale zekerheidsmatrix en de methodologische aspecten daarbij, is het daarom van zeer groot belang dat die ideeën gevalideerd worden. Deze geldigheidstoets bestaat erin de conceptuele sociale zekerheidsmatrix te confronteren met de realiteit. Het theoretisch kader van de matrix moet ingevuld worden met de gevraagde data. Op lange termijn betekent dit dat de matrix een leidraad moet zijn voor het verbeteren van het statistisch arsenaal omtrent sociale zekerheid in België. Op korte termijn kunnen we echter de bestaande gegevens al zoveel mogelijk proberen in te passen in dit schema.

Wat de productmatrix betreft betekent dit dat alle sociale zekerheidsproducten (i.e. elke sociale zekerheidsregeling alsook elk onderdeel van deze regeling tot op het desaggregatieniveau van de individuele toewijsbaarheid) geïnventariseerd moeten worden en vervolgens gecodeerd moeten worden op de variabelen van de productmatrix. In overleg met de opdrachtgevers opteerden de onderzoekers ervoor om zich daarbij in eerste instantie toe te spitsen op de arbeidsongeschiktheidssector. Dit resulteerde in verschillende Excel-bestanden die we de ‘Productmatrix voor de Belgische sociale zekerheid’ (PROMAT) doopten.

Voor de implementatie van de individuele matrix en de verbindingsmatrix werd onderzocht welke gegevens daarvoor nodig zijn en waar die beschikbaar zijn. In samenwerking met het onderzoeksproject AG/01/086 ‘Microsimulatiemodel sociale zekerheid’ werd vervolgens een gegevensaanvraag uitgewerkt, die door de FOD Sociale Zekerheid werd ingediend bij de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid. Op basis van de geleverde gegevens werd een databank met uiteenlopende gegevens op persoonsniveau samengesteld: de ‘Persoonsmatrix voor de Belgische sociale zekerheid’ (PERMAT).

3.1. PROMAT: inventarisatie van sociale zekerheidsproducten

Reeds in het Harmonisatie-project werd de productmatrix aan een eerste geldigheidstoets onderworpen, meer bepaald aan de hand van de sociale beschermingsvoorzieningen uit de arbeidsongeschiktheidssector. Tijdens het Validatie-project werd deze op een aantal cruciale punten verder gevalideerd. Allereerst werden de variabelen verder in overeenstemming gebracht met de internationale rapporteringsvereisten. Daarnaast werd de matrix gevalideerd voor de financieringsaspecten van de sociale zekerheid. Als resultaat van deze geldigheidstoets werden een aantal variabelen van de productmatrix gewijzigd. Andere wijzigingen werden doorgevoerd naar aanleiding van de validatie van de matrix voor de tweede en derde pijler voorzieningen.⁵ Verder werd ook het longitudinale aspect van de matrix meer concreet vorm gegeven en werd de productmatrix voor de arbeidsongeschiktheidssector geupdated, zodat deze nu de periode van het eerste kwartaal van 1999 tot en met het vierde kwartaal van 2004 omvat. Ten slotte werd ook het personeel toepassingsgebied van de sociale zekerheidsregelingen geïnventariseerd.

De inventarisatie en codering van sociale zekerheidsproducten zijn opgenomen in Excel-bestanden. De bijhorende bedragen zijn vooralsnog niet opgenomen aangezien deze niet in de vereiste vorm beschikbaar zijn. De wijze van administratie en beheer van de gegevens door de instellingen zijn daar niet op afgestemd.

⁵ De geldigheid van de matrix met betrekking tot tweede en derde pijler sociale zekerheid wordt getest in het kader van drie andere onderzoeksprojecten aan onze afdeling: SO/01/006 'Onzichtbare pensioenen in België', AG/01/084 'Aanvullende sociale voorzieningen 2e en 3e pijler: opstellen van een databank' en SO/01/061 'De implicaties van arbeidsmarktflexibilisering voor de sociale zekerheid'.

3.2. PERMAT: databank met persoonsgegevens

Voor de variabelen van de individuele matrix en voor de relaties in de verbindingsmatrix werd onderzocht welke gegevens uit welke databanken nodig zijn om bepaalde delen van de sociale zekerheidsmatrix effectief te kunnen invullen. Al snel bleek dat niet alle gegevens beschikbaar zijn en dat een aantal andere gegevens niet in de juiste vorm beschikbaar zijn. Voor de gegevens die wel gebruikt kunnen worden heeft de FOD Sociale Zekerheid een gegevensaanvraag ingediend bij de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid. Het gaat meer bepaald om een aanvraag voor gecodeerde sociale gegevens van persoonlijke aard, die niet alleen gebruikt worden voor het Agora-project AG/01/070 'Validatie van het individuele luik van de conceptmatrix van de sociale zekerheid' maar ook voor het Agora-project AG/01/086 'Microsimulatiemodel sociale zekerheid'.

Uit het rijksregister werd een steekproef van 100.000 personen getrokken. Van die personen werden vervolgens ook de andere leden van het huishouden mee opgenomen in de steekproef. De uiteindelijke steekproef omvat zo 305.919 personen. Voor de opgevraagde gegevens moeten uiteenlopende gegevensbronnen aangesproken worden en dit gebeurt in verschillende fasen. In juni 2004 ontvingen we de eerste golf van gegevens, meer bepaald uit het Rijksregister en uit de bestanden die reeds in het Datawarehouse Arbeidsmarkt van de Kruispuntbank waren opgenomen: LATG-gegevens van de RSZ, STATPLUS-gegevens van de RSZPPO, ARZA-gegevens van het RSVZ, uitbetalingsgegevens van de RVA, gegevens van de Geneeskundige Raad voor Invaliditeit van het RIZIV en kinderbijslaggegevens van de RKW en het RSVZ. De uitbetalingsgegevens van het RIZIV en de gegevens uit het Pensioenkadaster werden in januari 2005 geleverd. De gegevens van CIMIRE volgden in mei 2005. De overige gevraagde gegevens zijn nog niet verwerkt en dus ook niet aan ons geleverd kunnen worden door de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid. Het gaat om gegevens van het FAO uit hun centrale gegevensbank, gegevens van het FBZ, gegevens over primaire arbeidsongeschiktheid van het InterMutualistisch Agentschap, de fiscale gegevens van het NIS, gegevens van het FAO uit hun Finan-databank, gegevens van de RVP en de Administratie der Pensioenen, gegevens over tegemoetkomingen aan personen met een handicap van de FOD Sociale Zekerheid en gegevens uit de Algemene Socio-Economische Enquête 2001 van het NIS.

De gegevens waarover we reeds beschikken dienen voornamelijk om de individuele matrix in te vullen. Immers, de exacte link tussen individuen en sociale zekerheidsproducten (zoals voorzien in de verbindingsmatrix) is vooralsnog niet realiseerbaar. De beschikbare data is niet voldoende gedetailleerd om dat te doen en de wijze van administratie en beheer van de gegevens door de instellingen zijn daar niet op afgestemd. Toch werd op basis van de ter beschikking gestelde gegevens een databank op persoonsniveau aangemaakt. De gegevens van het Pensioenkadaster en van CIMIRE werden door een gebrek aan tijd niet verwerkt en zijn dus niet opgenomen in de databank.

Voor alle 305.019 personen werd informatie uit het Rijksregister (situatie op 1 januari 2002) geleverd. Hun INSZ-nummer werd door de Kruispuntbank gecodeerd en deze gecodeerde INSZ-nummers zijn ook opgenomen in de andere bronbestanden (het betreft immers een koppeling van administratieve gegevens aan de hand van het identificatienummer van individuen). Naast het Rijksregister hebben enkel de GRI-gegevens van het RIZIV en de afgeleide variabelen van het Datawarehouse Arbeidsmarkt het individu als observatie-eenheid (één observatielijn per individu). In alle andere bronbestanden komen bepaalde individuen op meerdere observatielijnen voor. Dat is zo bij de RSZ-gegevens, de RSZPPO-gegevens, de RSVZ-gegevens, de RVA-gegevens, de betalingsgegevens van het RIZIV en de kinderbijslaggegevens van de RKW en het RSVZ. Deze gegevens werden zodanig geaggregeerd dat de gegevens in de nieuwe databank wel allemaal op persoonsniveau zijn (alle variabelen zijn opgenomen op één observatielijn per individu). Om praktische redenen werd de databank opgedeeld in verschillende SAS-databestanden per thema en per kwartaal: een bestand met variabelen van de *persoons-, huishouden- en gezinsmodule* (enkel voor het vierde kwartaal van 2001), acht bestanden met gegevens over de *arbeidsmarktsituatie* (bepaalde variabelen enkel voor de vier kwartalen van 2000 en een aantal variabelen ook voor de vier kwartalen van 2001), acht bestanden met gegevens over het *toepassingsgebied, bijdragen en bijdrageverminderingen* (idem), acht bestanden met gegevens over *arbeidsongeschiktheid* (idem), acht bestanden met gegevens over *werkloosheid* (idem) en vier bestanden met gegevens over *kinderbijslag* (enkel voor de vier kwartalen van 2001). Uiteraard kunnen de verschillende variabelen voor de verschillende kwartalen geselecteerd en samengebracht worden om de gewenste analyses daarop te verrichten.

4. Besluit en toekomstperspectieven

Op voorstel van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid werd ervoor geopteerd om de gevraagde gegevens niet zomaar éénmalig te leveren, maar dat ze eerst ingevoegd zouden worden in het bestaande Datawarehouse van de Kruispuntbank (dat totnogtoe voornamelijk betrekking had op arbeidsmarktgegevens). Op die manier wordt het bestaande Datawarehouse Arbeidsmarkt geleidelijkaan verder aangevuld met nieuwe bestanden om zo te evolueren tot een Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Bescherming.

Het gebruiken van administratieve gegevens voor statistische doeleinden veronderstelt dat deze gegevens geharmoniseerd moeten zijn, dat ze inhoudelijk op elkaar afgestemd zijn en dat ze ook correct gehanteerd en geïnterpreteerd worden. De sociale zekerheidsmatrix moet gezien worden als een belangrijke leidraad bij het harmoniseren en verbeteren van de administratieve data omtrent sociale zekerheid zodat deze aangewend kunnen worden voor vernieuwende statistieken over de sociale zekerheid en voor beleidsvoorbereidend onderzoek. Het is een algemene conceptmatrix, een algemeen kader dat aangeeft welke informatie op welke manier nodig is om de Belgische sociale bescherming in al haar aspecten op een consequente en gestructureerde manier in kaart te brengen. De productmatrix geeft een uitgebreide en tegelijk gedetailleerde beschrijving van het sociale zekerheidssysteem. Door dit te koppelen aan de individuele matrix wordt bovendien ook de Belgische bevolking naar sociale zekerheidscategorieën zichtbaar en kunnen we overstappen van statistieken over inkomsten en uitgaven naar statistieken van bijdragebetalers en uitkeringstrekkers. Belangrijke socio-economische trends en hun weerslag op de sociale bescherming kunnen onderzocht worden.

Referentielijst

- Adema, W., & Einerhand, M. (1998). *The growing role of private social benefits. Labour Market and Social Policy. Occasional Paper No. 32*. Paris: OECD.
- Adema, W. (2001). *Net Social Expenditure. Second Edition. Labour Market and Social Policy. Occasional Paper No. 52*. Paris: OECD.
- Berghman, J. (1986). *De onzichtbare sociale zekerheid*. Deventer: Kluwer.
- Berghman, J., & Nijs, K. (2003). Social governance: een niet vervuld perspectief. In Instituut voor Sociaal Recht (Red.), *Sociale bescherming op nieuwe paden. Liber Memorialis Béatrice Van Buggenhout* (pp. 449-462). Leuven: Universitaire Pers.
- Berghman, J., Nijs, K., & Nachtergaele, W. (2004). The development of a new statistical instrument to survey social protection in Belgium. In European Communities (Red.), *23rd CEIES seminar. Social Protection Statistics* (pp. 177-186). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Berghman, J., Booghmans, A.-M., Boos, C., Nachtergaele, W., Verhalle, I., & Vleminckx, K. (2004). *Harmonisatie van de statistische concepten in de sociale zekerheid. Agora-project AG/01/039. Eindrapport december 2001*. Leuven: Departement Sociologie.
- Berghman, J., & Nijs, K. (2004). *Het ontwikkelen en valideren van een globale conceptmatrix van de sociale zekerheid. Agora-project AG/01/070. Tussentijds rapport april 2003*. Leuven: Departement Sociologie.
- Berghman, J., & Nijs, K. (2004). *Het ontwikkelen en valideren van een globale conceptmatrix van de sociale zekerheid. Bijlagen. Agora-project AG/01/070. Tussentijds rapport april 2003*. Leuven: Departement Sociologie.
- Berghman, J., & Nijs, K. (2005). *Handleiding voor de implementatie van de sociale zekerheidsmatrix*. Leuven: Centrum voor Sociologisch Onderzoek.

- Eurostat (1995). *European System of Accounts ESA 1995*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat (1996). *Esspros Manual*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat (1999). *Guidelines and Table Programme for the Community Programme of Population and Housing Censuses in 2001. Volume 1: Guidelines*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Eurostat (2000). *Harmonisation of recommended core units, variables and classifications*. Luxembourg: Eurostat Directorate E.
- Eurostat (2001). *Draft questionnaire for the EU-SILC pilot experiment*. Luxembourg: Eurostat Unit E2.
- Expert Group on Household Income Statistics (2001). *Final Report and Recommendations*. Ottawa: United Nations.
- ILO (29.10.1982). *Resolution concerning statistics of the economically active population, employment, unemployment and underemployment, adopted by the Thirteenth International Conference of Labour Statisticians* [WWW]. ILO: <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/res/ecacpop.htm> [10.10.2002].
- ILO (28.01.1993). *Resolution concerning the International Classification of Status in Employment, adopted by the Fifteenth International Conference of Labour Statisticians* [WWW]. ILO: <http://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/res/isce.htm> [03.05.2002].
- ILO (1994). *Cost of Social Security 1994-1996: Nineteenth International Inquiry* [WWW]. ILO: <http://www.ilo.org/public/english/protection/socsec/publ/css> [?].
- ILO (2004). *ILO Social Security Inquiry Manual. First Inquiry 2004/2005. Draft version 29 June 2004*. Geneva: International Labour Office. Social Protection – Financial, Actuarial and Statistical Services Branch.

OECD (2001). *1980-1998. 20 years of social expenditure. The OECD Database.*
Paris: OECD.

UNESCO (1997). *International Standard Classification of Education ISCED 1997.*

United Nations (1998). *Statistical Standards and Studies No.49. Recommendations for the 2000 Censuses of Population and Housing in the ECE Region jointly prepared by the United Nations Economic Commission for Europe and the Statistical Office of the European Communities.* New York: United Nations.